

Вареник Володимир Вікторович
*аспірант кафедри економіки, фінансів та обліку,
Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет»*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-543-6-2>

ВИЗНАЧЕННЯ РИЗИК-ПРОФІЛЮ УСТАНОВИ СУБ'ЄКТОМ ПЕРВИННОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Відповідно до міжнародних рекомендацій у сфері запобігання та протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та вимог українського законодавства, суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані здійснювати оцінку та переоцінку ризиків не тільки стосовно своїх клієнтів, а й щодо власної установи. Згідно з Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» ризики, притаманні діяльності звітної установи, повинні оцінюватися та документуватися, а інформація щодо такої діяльності повинна підтримуватися в актуальному стані для можливості установи продемонструвати розуміння ризиків в процесі здійснення своєї діяльності. Для оцінювання ризиків використовуються критерії ризиків, які суб'єкт первинного фінансового моніторингу визначає самостійно, однак з врахуванням критеріїв, встановлених суб'єктами державного фінансового моніторингу. Крім того, в процесі визначення критеріїв ризиків необхідне врахування типологічних досліджень в сфері запобігання та протидії, підготовлених підрозділом фінансової розвідки та оприлюднених ним на своєму офіційному веб-сайті,

результатів національної оцінки ризиків, рекомендацій суб'єктів державного фінансового моніторингу [1].

До специфічних факторів, які повинні враховуватись при визначенні ризик-профілю звітної установи у сфері AML/CFT, можна віднести наступні: характер та масштаб діяльності, специфіка продуктів та послуг установи, ризик-профіль клієнтів, географічне розташування, канали надання та отримання послуг. В процесі аналізу продуктів та послуг, які надаються суб'єктом первинного фінансового моніторингу, необхідно визначити, чи можливе використання продукту для маскуванню незаконного походження коштів, переказування коштів в цілях фінансування терористичної діяльності, приховування справжніх кінцевих отримувачів послуг. Крім того, необхідно проаналізувати бізнес-сегмент контрагентів, яким буде запропоновано такий продукт або послугу, та зрозуміти, чи відноситься така сфера бізнесу до підвищеного ризику. При аналізі каналів надання послуг важливим є фокус на ризиках, які притаманні процесу віддаленого встановлення ділових відносин з клієнтом, використанню для реалізації послуг агентів, застосування інструменту покладання.

Географічні критерії ризиків повинні враховувати місцезнаходження самої звітної установи та географію надання установою своїх продуктів або послуг. Здійснення такого аналізу необхідно стосовно розташування головного офісу та відокремлених підрозділів, материнської компанії, дочірніх установ, представництв. Особлива увага при встановленні географічних критеріїв ризиків повинна приділятися державам, що здійснюють збройну агресію проти України, та юрисдикціям, які не виконують рекомендації FATF, або, згідно заяв FATF, мають стратегічні недоліки в національних системах фінансового моніторингу [2]. Під час визначення ризик-профілю, звітна установа також зобов'язана враховувати наявність та характер санкцій, які були застосовані до неї.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен забезпечити достатній рівень інформованості керівництва щодо

ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму, притаманних звітній установі. Для виконання даної вимоги не рідше, ніж один раз на рік, відповідальний працівник повинен звітувати перед виконавчим органом організації стосовно результатів оцінки ризик-профілю установи. Даний документ не лише виявляє та оцінює ризики, але й містить перелік заходів з їх управління, що дозволяє здійснити мінімізацію ризиків. Результатом ризик-профілю установи є визначення прийнятного рівня ризику, який в міжнародній термінології позначається поняттям «ризик-апетиту» в сфері ПВК/ФТ.

Виконавчий орган, за результатами розгляду ризик-профілю установи, затверджує відповідне рішення та доводить його до відома відповідального працівника для подальшого виконання. Результати затвердженого ризик-профілю повинні враховуватися звітною установою в сфері фінансового моніторингу під час розроблення критеріїв ризику для оцінки ризику ділових відносин з клієнтами компанії та застосування адекватних заходів щодо управління ризиками відмивання коштів [3].

Вимога щодо звітування про результати ризик-профілю раз на рік не означає, що такий аналіз установи не може здійснюватися з більшою частотою. Оскільки створення та зміна даного документу ґрунтується на використанні ризик-орієнтованого підходу, головною вимогою є підтримання ризик-профілю в актуальному стані. Відповідно, переоцінка рівня ризику може бути здійснена установою в разі наявності в компанії серйозних змін, які потенційно можуть спричинити серйозне зміщення ризиків використання установи в цілях відмивання коштів та фінансуванню тероризму. До таких факторів можна віднести зміни в бізнес-моделі установи або впровадження принципово нових продуктів та послуг.

Неналежне формування ризик-профілю установи, відсутність документування результатів оцінки ризиків установи, заходів щодо моніторингу виявлених ризиків, контролю за ризиками, не здійснення своєчасної актуалізації ризик-профілю установи є ознаками, що вказують на неналежну систему управління ризиками

суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Факт наявності у звітної установи неналежної системи управління ризиками встановлюється суб'єктом державного фінансового моніторингу за наявності ознак, які визначені суб'єктом державного фінансового моніторингу [1]. Заходи впливу, які можуть бути застосовані до звітної установи в сфері фінансового моніторингу в разі виявлення ознак неналежної системи управління ризиками, можуть варіюватись від отримання письмового застереження до відкликання ліцензії або інших документів, які надають право компанії здійснювати свою діяльність.

Література:

1. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 р. № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#n831> (дата звернення: 12.08.2025).
2. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджене постановою Правління Національного банку України від 19 травня 2020 року № 65. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text> (дата звернення: 12.08.2025).
3. Положення про здійснення установами фінансового моніторингу, затверджене постановою Правління Національного банку України від 28 липня 2020 року № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0107500-20#Text> (дата звернення: 12.08.2025).